

Dövlət teatrlarının yeni inkişaf mərhələsi

Bir neçə gün öncə Azərbaycanda dövlət teatrlarının idarəetmə sistemində əsaslı islahatlara başlanılıb. Bu islahatlar çərçivəsində teatrların əsasnamələri, idarəetmə strukturları və ştat cədvəlləri yenilənərək müasir idarəetmə prinsiplərinə uyğunlaşdırılıb.

Məlum olduğu kimi, Prezident İlham Əliyev “Azərbaycan Mədəniyyəti – 2040” Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Konsepsiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb. Sənədin preambula hissəsində qeyd olunduğu kimi, hüquqi, dünyəvi və demokratik dövlət, sosial rifah və mədəni müxtəliflik prinsiplərinin dərin kök saldığı müasir Azərbaycanda mədəniyyətin intibahı dövrün regional və global çağırışları müstəvisində mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan dövlət teatrlarının idarəetmə sistemində əsaslı islahatlara başlanması yeni yol xəritəsi üzrə irəliləmənin ilk təzahürlərindən biri kimi təqdirəlayiqdir.

Bu islahatların əsas məqsədi dövlət teatrlarında idarəetmə mexanizmlərini daha səmərəli, çevik və şəffaf etmək, qərar qəbul etmə prosesini təkmilləşdirmək və yaradıcılıq potensialının daha effektiv şəkildə reallaşdırılmasına şərait yaratmaqdır.

Yeni yanaşmaya uyğun olaraq, mövcud idarəetmə strukturlarında yer alan baş rejissor, baş rəssam, bədii rəhbər və digər oxşar vəzifələr yeni struktura daxil edilməyib. Bu qərar vəzifələrin formal mövcudluğundan deyil, funksional effektivliyindən çıxış edərək qəbul olunub. Ştata daxil edilməyən vəzifələrin funksiyaları daha çevik və nəticəyönlü idarəetmə modeli çərçivəsində yenidən bölüşdürülüb.

Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən dövlət teatrlarının idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində atılan addımların cəmiyyətdə geniş müzakirələrə səbəb olduğunu nəzərə alaraq bu sahədə çalışan məsul şəxslərin və mütəxəssislərin yeniliklə bağlı fikirlərini öyrəndik. Onların XQ-yə açıqlamalarını oxucularımıza təqdim edirik.

Aynur Kərimova, Mədəniyyət Nazirliyinin media və kommunikasiya şöbəsinin müdiri:

– İslahatların başlıca hədəfi dövlət teatrlarında idarəetmə mexanizmlərini daha səmərəli, çevik və şəffaf etmək, qərar qəbul etmə prosesini təkmilləşdirmək və yaradıcılıq potensialının daha effektiv şəkildə reallaşdırılmasına şərait yaratmaqdır.

Yeni yanaşma ilə idarəetmədə məsuliyyət bölgüsünün aydınlaşdırılması və kollektiv qərar mexanizmlərinin gücləndirilməsi nəzərdə tutulur. Ləğv olunan vəzifələrin funksiyalarının necə icra olunacağına gəlincə isə qeyd edirik ki, həmin funksiyalar kollegial idarəetmə prinsipləri əsasında və yeni yaradılmış struktur bölmələri vasitəsilə həyata keçiriləcək. Məqsəd qərarların bir nəfər üzərində cəmlənməsi deyil, kollektiv məsuliyyət və aydın funksional bölgü mexanizminin formalaşdırılmasıdır.

Yenilənmiş struktura teatrların fəaliyyətinin daha sistemli təşkili üçün strategiya və kommunikasiya şöbəsi, yaradıcı şöbə, artist heyətinin idarə edilməsi və digər funksional bölmələr yaradılıb ki, bu bölmələr teatrın həm yaradıcılıq, həm də təşkilati fəaliyyətinin daha effektiv idarə olunmasına xidmət edir.

Hazırda bədii rəhbər vəzifəsində çalışan şəxslərin fəaliyyətlərini necə və harada davam etdirməsi də ən çox verilən suallar arasındadır. Bildirmək istərdik ki, teatrların bədii rəhbər vəzifələrində çalışan şəxslər yeni struktur çərçivəsində fəaliyyətlərini davam etdirə bilirlər. Onlar teatr direktorlarının təqdimatı və təsdiqi ilə quruluşçu rejissor, yaradıcı şöbə müdiri və ya digər müvafiq vəzifələrə təyin oluna bilirlər.

Bu islahatları ixtisar və ya kütləvi ştat azaldılması kimi dəyərləndirmək olarmı və təqdim olunan yeni idarəetmə modeli teatrların yaradıcılığına necə təsir edəcək? – sualına gəlincə isə qeyd edim ki, aparılan islahatlar heç bir halda ixtisar və ya kütləvi ştat azaldılmasına yol açmır. Çünki islahatların məqsədi hər hansı ştatın mexaniki şəkildə ləğvi deyil. Əsas hədəf effektiv işləməyən və ya zəif fəaliyyət göstərən idarəetmə mexanizmlərinin müasir tələblərə uyğun şəkildə yenilənməsidir. Yeni model teatrların yaradıcılıq potensialını artırmaq, yaradıcılıq azadlığını daha sağlam institusional çərçivədə təmin etmək və idarəetmədə məsuliyyət bölgüsünü ay-

dınlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Bu yanaşma teatrların həm yaradıcılıq, həm də idarəetmə baxımından daha dayanıqlı inkişafına zəmin yaradır.

İlham Əsgərov, Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrının direktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi:

– Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında” Qanunun tələblərinə uyğun olaraq dövlət teatrlarının idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində qəbul etdiyi qərar müasir dövrdə funksional idarəetmə mexanizminin tələbidir. Dövlət teatrlarının həm əsasnaməsi, həm də struktur və ştat cədvəlləri yenidən işlənib. Ötən ildən başlayaraq, teatr rəhbərləri və mütəxəssislərin iştirakı ilə müzakirə aparılırdı. Məqsəd, əlbəttə, teatrların fəaliyyətinin sistemləşdirilməsi və idarəetmənin səmərəliliyinin artırılmasıdır.

Bildiyiniz kimi, möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev “Azərbaycan Mədəniyyəti – 2040” Konsepsiyasını təsdiq edib. Bu konsepsiyada incəsənətin inkişafı ilə bağlı strateji hədəflər müəyyən edilib. Bu teatr sahəsinə də şamil olunur. Teatr sahəsində hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi Azərbaycan teatrının gələcək inkişafına, o cümlədən beynəlxalq mədəni mühitdə mövqeyinin gücləndirilməsinə xidmət edir.

Baş rejissor, baş rəssam, bədii rəhbər və digər oxşar vəzifələr yeni struktura daxil edilməyib. Mədəniyyət Nazirliyi bununla bağlı ətraflı və aydın açıqlama yayıb. Bu qərar qeyd olunan vəzifələrin formal mövcudluğundan yox, funksional effektivliyini əsas götürərək qəbul olunub. Teatrda kollektiv məsuliyyət və aydın funksional bölgü mexanizmi formalaşmalıdır.

Yeni qərara əsasən Akademik Milli Dram Teatrında, o cümlədən digər dövlət teatrlarında strategiya və kommunikasiya şöbəsi, yaradıcı şöbə, artist heyətinin idarə edilməsi və digər funksional bölmələr yaradılıb. Bu bölmələrin yaradılması teatrın həm yaradıcılıq, həm də təşkilati fəaliyyətinin daha effektiv idarə olunmasına xidmət edir. Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən tətbiq olunan bu yanaşma teatrların həm yaradıcılıq, həm də idarəetmə baxımından daha da inkişafına zəmin yaradacaq. Teatrımız artıq bu istiqamətdə hüquqi-inzibati işlərin icrasına başlayıb.

Mədəniyyətimiz üçün, teatr mühitimiz üçün uğurlu olsun!

Əli Əmirli, yazıçı-dramaturq, Əməkdar incəsənət xadimi, professor:

– Prezident İlham Əliyevin təsdiqlədiyi “Azərbaycan mədəniyyəti – 2040” Konsepsiyası ölkəmizin mədəni siyasətində yeni bir inkişaf mərhələsinin başlanğıcıdır. Şübhəsizdir ki, konsepsiyada irəli sürülən mədəniyyət sahələrinin hər birinin dünya mədəniyyəti mənzərəsinin nəzərə alınması ilə inkişaf etdirilməsi fəvqəladə dərəcədə əhəmiyyətlidir və bütün məqamlarda ölkə miqyasında bu işlərə məsul olan qurumlar və təşkilatlar üçün bir kompas rolu oynayacaq.

Son illər Azərbaycan teatrında da yaradıcılıq sahəsində yeni forma və məzmun axtarışları və onların müsbət nəticələri özünü göstərməkdədir. Bununla yanaşı, dövlət teatrlarının idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq qərarların qəbul edilməsinə də böyük ehtiyac yaranmışdır. Elə bu ehtiyacın nəticəsidir ki, Mədəniyyət Nazirliyində ötən ildən başlayaraq, həllini gözləyən məsələlər geniş müzakirə edilmiş, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında” Qanunun tələblərinə uyğun olaraq dövlət teatrlarının əsasnamələri, struktur və ştat cədvəlləri yenidən təsdiqlənmişdir. Həmin müzakirələrin iştirakçısı olduğumdan əmin-

liklə deyə bilərəm ki, yeni təsdiq edilmiş əsasnamələr teatrların fəaliyyətinin sistemləşdirilməsinə, idarəetmənin səmərəliliyinin artırılmasına və funksional vəzifələrin daha aydın şəkildə müəyyənlişməsinə xidmət edəcək.

Bu dediklərim əsas məqsədin ümumi və bir qədər abstrakt təsviridir. İndi keçək məsələnin konkret, hətta bir qədər mübahisə, bəlkə nigaranlıq yaranan tərəflərinə. Məsələn, teatrların ştat cədvəlində baş rejissor, baş rəssam və bədii rəhbər vəzifələrinin ixtisara salınması. Məhz bu məsələdə nigaran söhbətlərin şahidi oluruq. Gəlin, bir qədər geriye qayıdaq və görək baş rejissorun vəzifəsi nədən ibarət idi? Konkret danışıq: 35 ildir Azərbaycanın, demək olar, bütün dövlət teatrlarında 30-a yaxın əsərim tamaşaya qoyulub. Və tam əminliklə deyə bilərəm ki, hansı əsərin repertuara salınması, onun tamaşaya qoyulmasında əsas həlledici sözü həmişə teatrın direktoru deyib. Onun istəyi olmadan heç bir əsər səhnəyə yol tapa bilməzdi. Bu uzun illər ərzində mən heç bir baş rejissorla üz-üzə gəlməmişəm, yəni buna ehtiyac olmayıb. Əsas odur ki, dramaturq öz rejissorunu tapsın. Bir də nəzərə ala ki, teatrın direktoru kolxoz bazarının direktoru deyil, teatr direktorudur. O, teatr, rejissor işi, hətta dramaturgiyadan da xəbərdardır. Bugünkü zamanımızda isə teatr direktoru bütün saydıqlarımdan başqa, həm də bacarıqlı prodüser olmalıdır. Hesab edirəm, yerində olan teatr direktoruna nə baş rejissor, nə bədii rəhbər lazımdır. Amma burada bir nüansa diqqət yetirməyi lazım bilirəm: bir liderin sənət ideyası və ya layihəsi əsasında yaranmış, sonradan dövlət teatrı statusu almış teatrların bədii rəhbərsiz keçinməsi ən azı çətindir, çünki həmin teatrın o li-dersiz yaşaması və əvvəlki statusunu saxlaması az qala mümkünsüzdür. Bəs nə etməli? Əlbəttə, həmin teatrı yaranan liderin direktor vəzifəsinə gətirilməsi ilə problemi asanlıqla həll etmək olar.

İkinci bir məsələ teatrın ştatında yer tutan və demək olar ki, heç bir tamaşada rol ala bilməyən aktyorların problemi. Doğrudan da, heç bir əhəmiyyətli rolu olmayan aktyorun teatrın repertuarını çiynində daşıyan aktyorlarla eyni ölçüdə əməkhaqqı alması ən azı ədalətsizlikdir. Əlbəttə, bəlkə də keçmiş zamanlarda müəyyən xidməti olmuş, amma bu gün faydasız adama çevrilmiş aktyorun truppadan kənarlaşdırılması məsələsinin kollegial şəkildə həll edilməsi doğru olardı, başqa sözlə, hər hansı bir aktyorun teatrdan uzaqlaşdırılması bir nəfərin iradəsindən asılı olmamalıdır. Teatr islahatları ilə bağlı müzakirədə bu məsələyə də xüsusi diqqət ayrılmışdı. Bu çətin, ağırlı məsələ ildə, azı, bir dəfə, bütün aktyorların teatrın bədii şurasının attestasiyasından keçirilməsi yolu ilə həll edilə bilər.

Gələcəkdə ballast aktyorların yaranmasının qarşısını almaq üçün işə qəbul edilən aktyorlarla 1 illik müqavilə imzalarsa, yaxşı olar. Əgər aktyor işi, istedadı, teatra məhəbbəti ilə özünü təsdiq edə bilsə, müqavilənin vaxtını hər il artırmaq olar. Belə olanda nə teatra yeni qəbul olunan aktyora görə köhnələr qıyam qaldırar, nə də yeni sayda ballast aktyorlar dəstəsi yaranar. Ümumiyyətlə, teatrdə lazımsız ştatların ləğv edilməsi daim gündəmdə olmalıdır.

Şübhəsizdir ki, keçirilən hər bir tədbir, o cümlədən islahatlar o zaman faydalıdır ki, onun praktik nəticəsi olsun. Son vaxtlar Mədəniyyət Nazirliyinin keçirdiyi yaradıcılıq forumları, tədbirləri, praktik əhəmiyyəti olan yığıncaqları artıq öz müsbət nəticələrini göstərməkdədir. Teatrlarımızda yaradıcı bir canlanma, özünü yaxşı tərəfdən göstərmək istəyi qabarıq şəkildə görünür, hətta teatrlar arasında yaradıcı rəqəbat də formalaşır. Ölkənin əsas teatrlarında gənc istedadlara yaradıcı şəraitin yaradılması, bu işdə bəzi rayon teatrlarının da müəyyən müsbət nəticələr əldə etməsi təqdirəlayiqdir.

Sonda bir təklifim var: özəl teatrların ayaqda qalması üçün onlara dövlət səviyəsində maliyyə dəstəyinin göstərilməsi müsbət nəticə verə bilər. Çünki müasir teatrın inkişafı, sənət yenilikləri entuziazm hesabına işləyən o teatrlarda daha tez yarana bilər, nöinki ənənəvi repertuar teatrlarında. Dövlətimiz kütləvi informasiya vasitələrinə, özəl televiziyalara, yaradıcılıq ittifaqlarına maliyyə dəstəyi ayırır, bu çox yaxşı, o siyahıya özəl teatrların ən yaxşılarının da adını əlavə etmək müsbət nəticə verir. Tək entuziazmla uzağa getmək çox çətindir.

Onu da qeyd edim ki, ölkə Prezidentinin təsdiq etdiyi “Azərbaycan Mədəniyyəti - 2040” Mədəniyyət Konsepsiyasında Azərbaycan teatrının strateji hədəfləri və inkişaf istiqamətləri müəyyən edilmişdir. Bu konsepsiyanın əsas müddəalarının həyata keçirilməsi üçün bütün teatr kollektivləri səfərbər olmalıdırlar.

**Hazırladı:
Əli NƏCƏFXANLI
XQ**